

Datum van
inontvangstneming

:

07/09/2021

Zaak C-348/21

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

4 juni 2021

Verwijzende rechter:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

3 juni 2021

Verdachten:

SS

HYA

IA

DD

ZI

Andere partijen in de procedure:

Spetsializirana prokuratura

Voorwerp van het hoofdgeding

Beoordeling of nationale wettelijke voorschriften die voorzien in een procedure waarbij getuigen die van belang zijn voor de beslechting van het geding feitelijk in afwezigheid van de verdediging worden verhoord, verenigbaar zijn met het Unierecht.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzingsbeslissing

De verwijzing vindt plaats krachtens artikel 267, eerste alinea, onder b), VWEU.

Prejudiciële vraag

Is het verenigbaar met artikel 8, lid 1, en artikel 6, lid 1, gelezen in samenhang met de overwegingen 33 en 34 van richtlijn 2016/343 alsmede met artikel 47, tweede alinea, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, wanneer een nationale wet bepaalt dat in de situatie waarin in de gerechtelijke fase van de strafprocedure verklaringen worden ingediend van getuigen die om objectieve redenen niet kunnen worden gehoord, welke getuigenverklaringen in de fase van het opsporingsonderzoek zijn afgelegd – waarbij deze getuigen in laatstgenoemde fase enkel door de vervolgende instantie, zonder deelname van de verdediging maar wel ten overstaan van een rechter, zijn verhoord en de vervolgende instantie reeds in die fase de deelname van de verdediging aan dit verhoor mogelijk had kunnen maken, maar dit niet heeft gedaan –, het recht van de verdachte om bij zijn proces aanwezig te zijn gewaarborgd is en de openbaar aanklager naar behoren voldoet aan zijn verplichting om de schuld van de verdachte te bewijzen?

Unierechtelijke bepalingen en rechtspraak

Richtlijn (EU) 2016/343 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij de terechtzitting aanwezig te zijn (PB 2016, L 65, blz. 1; hierna: „richtlijn 2016/343”)

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (PB 2016, C 202, blz. 389; hierna: „Handvest”)

Bepalingen van nationaal recht

Nakazatelno protsesualen kodeks (wetboek van strafvordering; hierna: „NPK”)

Zakon za ministerstvoto na vatreshnite raboti (wet betreffende het Ministerie van Binnenlandse Zaken)

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 De Spetsializirana prokuratura (bijzonder openbaar aanklager, Bulgarije) heeft tegen vijf personen strafvervolgning ingesteld wegens deelneming aan een criminele organisatie die tot oogmerk heeft zich te verrijken door middel van het illegaal smokkelen van onderdanen van derde landen (Bangladesh en Irak) naar Bulgarije, het verlenen van hulp bij illegale binnenkomst en het aannemen en betalen van smeergeld in dit verband. Bij deze organisatie zijn ook overheidsfunctionarissen betrokken, die daarmee strafbaar zijn op grond van artikel 321, lid 3, punt 2, juncto lid 2 van de Nakazatelen kodeks (wetboek van strafrecht; hierna: „NK”). De openbaar aanklager beschuldigt enkele verdachten

ervan dat zij, om economisch voordeel te verkrijgen, specifieke personen in strijd met de wet hebben geholpen bij illegale binnenkomst, hetgeen strafbaar is op grond van artikel 281, lid 2, NK.

- 2 In de fase van het opsporingsonderzoek zijn bepaalde personen opgespoord en verhoord. Het betreft onderdanen van derde landen waarvan de openbaar aanklager beweert dat zij door de verdachten in strijd met de wet in het land zijn toegelaten. Deze verhoren zijn uitgevoerd door de opsporingsautoriteiten en hebben deels ten overstaan van een rechter plaatsgevonden.
- 3 Alle verhoren zijn door de vervolgende instanties uitgevoerd. Bij die verhoren was op dat moment nog geen verdediging aanwezig. De openbaar aanklager achtte het niet noodzakelijk om de getuigen, die migranten zijn, opnieuw te verhoren in aanwezigheid van de verdediging. Op dat tijdstip was het de openbaar aanklager reeds bekend dat tegen deze getuigen uitzettingsbesluiten waren vastgesteld, zodat de kans gering was dat de getuigen tijdens de gerechtelijke procedure beschikbaar zouden zijn.
- 4 In de fase van het opsporingsonderzoek verzocht zowel een van de verdachten als een verdediger om deelname aan het verhoor van een specifieke getuige. De openbaar aanklager heeft deze verzoeken echter niet onderzocht.
- 5 De getuigen, die migranten zijn, hebben het land verlaten. Sommigen van hen zijn op grond van een administratief besluit uitgezet, anderen zijn vertrokken en van weer anderen is de verblijfplaats onbekend.
- 6 Nadat de tenlastelegging op 19 juni 2019 bij de rechtbank was binnengekomen, heeft de rechtbank tevergeefs getracht deze getuigen te vinden en op te roepen teneinde hen in aanwezigheid van de verdediging te kunnen horen.
- 7 Ter terechtzitting van 9 april 2021 verzocht de openbaar aanklager om voorlezing van de verklaringen van deze getuigen die in de fase van het opsporingsonderzoek ten overstaan van een rechter waren afgelegd. Hierdoor zijn de verklaringen deel gaan uitmaken van het bewijsmateriaal op grond waarvan de rechter de zaak beslist.
- 8 De verdediging verzet zich tegen de voorlezing. Zij stelt uitdrukkelijk dat zij daardoor zou worden beroofd van haar recht op een eerlijk proces als bedoeld in artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Zij voert aan dat de getuigen bewust op deze wijze ten overstaan van de rechter zijn verhoord om de verdediging de mogelijkheid tot deelname aan het verhoor te ontnemen en benadrukt dat de openbaar aanklager geweigerd heeft om een aanvullend verhoor in aanwezigheid van de verdediging te laten plaatsvinden.
- 9 De verklaringen zijn van wezenlijk belang voor de beoordeling van de schuld van de verdachten. Zij liggen ten grondslag aan de tenlastelegging. De definitieve rechterlijke beslissing, te weten een veroordeling of vrijspraak, zal in aanzienlijke

mate ervan afhangen of en in hoeverre de rechter de informatie uit de getuigenverklaringen gebruikt.

- 10 De verwijzende rechter is daarom van opvatting dat deze verklaringen moeten worden voorgelezen. Daarvoor bestaat een geldige rechtsgrondslag. Evenwel heeft ook de verdediging overtuigende argumenten aangevoerd die daartegen spreken.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

Ontvankelijkheid van de prejudiciële vragen

- 11 Het verzoek strekt tot uitlegging van de artikelen 6 en 8 van richtlijn 2016/343 die betrekking hebben op de gerechtelijke fase van de strafprocedure. Het is juist dat het verhoor van de getuigen in de fase van het opsporingsonderzoek in afwezigheid van de verdediging heeft plaatsgevonden. Hun verhoor is in de gerechtelijke fase niet mogelijk omdat zij niet beschikbaar zijn. Evenwel rijst deze vraag juist in de gerechtelijke fase, aangezien de rechter de getuigenverklaringen volgens de nationale wet in die fase van de procedure moet voorlezen. Tevens moet de rechter volgens de nationale wet deze in afwezigheid van de verdediging afgelegde verklaringen uit de fase van het opsporingsonderzoek behandelen alsof deze ter terechtzitting in het bijzijn van de verdediging zijn afgelegd. Kan de rechter het recht van verdachte om daadwerkelijk deel te nemen aan het proces (artikel 8 van richtlijn 2016/343) alsmede de plicht van de openbaar aanklager om de aanklacht te bewijzen (artikel 6 van richtlijn 2016/343), gezien in het licht van het recht op een eerlijk proces (artikel 47 van het Handvest), onder deze omstandigheden waarborgen?

Artikel 8, lid 1, van richtlijn 2016/343

- 12 Volgens artikel 8, lid 1, van richtlijn 2016/343 heeft de verdachte het recht om aanwezig te zijn bij zijn terechtzitting. Deze „aanwezigheid” omvat de uitoefening van alle aan hem bij wet toegekende rechten van de verdediging tijdens de terechtzitting. Een van de belangrijkste rechten is het recht om getuigen à charge te ondervragen. Meer in het bijzonder mag het vonnis, gelet op het recht op een eerlijk proces, slechts worden gebaseerd op bewijsmiddelen die in aanwezigheid van de verdediging zijn vergaard, met inbegrip van verklaringen van getuigen à charge. De vervolgende instantie mag de verdediging niet beletten deze getuigen te ondervragen.
- 13 Onder deze omstandigheden rijst de vraag of het in artikel 8, lid 1, van richtlijn 2016/343 bedoelde recht op persoonlijke aanwezigheid gewaarborgd is, wanneer de verdachte niet heeft deelgenomen aan een voorbereidende terechtzitting waarin de vervolgende instantie belangrijke getuigen heeft verhoord. De vervolgende instantie had de mogelijkheid de ondervraging aan hem toe te staan, maar heeft dit niet gedaan. Thans, in het hoofdgeding bij de verwijzende rechter, is de verdachte aanwezig bij zijn proces, maar kunnen de getuigen om objectieve redenen niet meer worden verhoord. De verdediging kan haar vragen dus niet stellen. Na een

eventuele voorlezing en indiening van de verklaringen uit de voorbereidende fase van de gerechtelijke procedure, gaan deze deel uitmaken van het bewijsmateriaal op basis waarvan de rechter zijn vonnis wijst. Deze verklaringen hebben dan dezelfde bewijskracht als verklaringen die in aanwezigheid van de verdediging zijn afgelegd.

- 14 Formeel is deze handelwijze in overeenstemming met de wet: de verdachte is aanwezig bij zijn proces. Hij is echter alleen aanwezig bij de voorlezing van de verklaringen en heeft niet de mogelijkheid om zijn vragen aan de getuigen te stellen. Aldus bevindt de verdachte zich in feite in dezelfde situatie als waarin hij zich zou bevinden wanneer deze getuigen tijdens het proces alleen door de openbaar aanklager en in zijn afwezigheid zouden worden gehoord. Dit heeft in de praktijk hetzelfde effect als een uitsluiting van het recht om aanwezig te zijn. In het hoofdgeding kon niet alleen de verdediging de getuigen niet ondervragen, maar had ook de verwijzende rechter niet de gelegenheid om de verklaringen van deze getuigen persoonlijk af te nemen.
- 15 Daarom rijst de vraag of een nationale wet, volgens welke verklaringen die in de fase van het opsporingsonderzoek ten overstaan van een rechter maar in afwezigheid van de verdediging zijn afgelegd worden behandeld als verklaringen die ter terechtzitting en in aanwezigheid van de verdediging zijn afgelegd, in overeenstemming is met artikel 8 van richtlijn 2016/343, voor zover het in de fase van het opsporingsonderzoek nog mogelijk was om die getuigen ook in aanwezigheid van de verdediging te verhoren.

Artikel 6, lid 1, van richtlijn 2016/343

- 16 Volgens art. 6, lid 1, eerste zin, van richtlijn 2016/343 rust de bewijslast voor de vaststelling van de schuld van verdachte op de vervolgende instantie. In het onderhavige geval wenst de vervolgende instantie de getuigenverklaringen die op haar initiatief in het kader van een voorbereidende terechtzitting ten overstaan van een rechter zijn afgelegd, als bewijsmiddel te gebruiken. Vaststaat dat deze verklaringen van wezenlijk belang zijn voor het bewijs van de aanklacht. Met het verzoek om voorlezing van de verklaringen beoogt de openbaar aanklager dus de schuld van de verdachten te bewijzen in de zin van genoemde bepaling. Het is de taak van de verwijzende rechter om vast te stellen of dat in overeenstemming met het Unierecht gebeurt.
- 17 De vraag rijst of artikel 6, lid 1, eerste zin, van richtlijn 2016/343 moet worden gelezen in het licht van artikel 47, tweede alinea, van het Handvest betreffende het recht op een eerlijk proces. Wordt deze eerlijkheid juist gewaarborgd door het recht van de verdediging om persoonlijk aan het proces deel te nemen, ook wanneer zij in de weg staat aan de pogingen van de vervolgende instantie om de schuld van de verdachte aan te tonen? Betekent dit dat gelijktijdig met het bewijzen van de schuld van verdachte door de vervolgende instantie de reële mogelijkheid voor de verdediging om dit bewijs te ontkrachten moet worden gewaarborgd?

- 18 Vereist het recht op een eerlijk proces, ook wat het bewijs van de aanklacht door de openbaar aanklager betreft, dat effectieve wettelijke middelen voor de verdediging van de verdachte tegen dit bewijs worden gewaarborgd? Net zoals de openbaar aanklager bewijs vergaart door ondervraging van de getuigen, vindt ook het ontkrachten van het bewijs plaats door ondervraging (door de verdediging) van de getuigen.
- 19 De verwijzende rechter wenst te vernemen of artikel 6, lid 1, van richtlijn 2016/343 dwingend samen met artikel 8, lid 1, van deze richtlijn moet worden toegepast. Indien de openbaar aanklager de schuld van de verdachte aantoonde door getuigenverklaringen, moet de verdediging dan in staat worden gesteld aan het getuigenverhoor deel te nemen door aan deze getuigen haar vragen te stellen? En meer in het bijzonder: moet de uitoefening van de bevoegdheid van de vervolgende instantie om de schuld van de verdachte aan te tonen worden gekoppeld aan de mogelijkheid voor de verdediging om aanwezig te zijn ter terechtzitting waarin de openbaar aanklager zijn belastende bewijzen aanbrengt? Is het recht op een eerlijk proces alleen gewaarborgd wanneer beide bepalingen gezamenlijk worden toegepast?
- 20 Is de openbaar aanklager zijn plicht als bedoeld in artikel 6, lid 1, van richtlijn 2016/343 om de aanklacht te bewijzen naar behoren nagekomen, wanneer hij zijn bewijzen (getuigenverklaringen) vergaart in een tussenprocedure waaraan de verdediging niet heeft deelgenomen, en deze belastende bewijzen vervolgens ter terechtzitting worden gebruikt voor de totstandkoming van het vonnis, indien de aanklacht op zodanige wijze wordt bewezen dat de verdediging geen enkele mogelijkheid heeft om de getuigen te ondervragen? Zou onder deze omstandigheden het recht van een eerlijk proces in de zin van artikel 47 van het Handvest zijn gewaarborgd wanneer de rechter deze verklaringen in zijn vonnis in aanmerking zou nemen?

Artikel 47, tweede alinea, van het Handvest

- 21 De vraag rijst of artikel 47, tweede alinea, van het Handvest in de weg staat aan de omzetting in nationaal recht van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2016/343, dat bepaalt dat het aan de vervolgende instantie staat om de schuld van de verdachte aan te tonen, maar voorziet in een procedure van bewijsvergaring die de effectieve verdediging van de verdachte uitsluit, aangezien het voor de verdediging namelijk niet mogelijk is om bij het getuigenverhoor aanwezig te zijn.
- 22 Tevens is het de vraag of artikel 47, tweede alinea, van het Handvest in de weg staat aan een nationale regeling betreffende het in artikel 8, lid 1, van richtlijn 2016/343 bedoelde recht van de verdachte om persoonlijk aanwezig te zijn bij het proces, die – door de maatregel van „het getuigenverhoor ten overstaan van een rechter” en de „voorlezing van een getuigenverklaring” – in de praktijk ertoe leidt dat de verdachte in dezelfde positie wordt gebracht als wanneer hij niet aanwezig zou zijn geweest.

- 23 Evenzo rijst de vraag of het recht van de verdachte om persoonlijk aanwezig te zijn op eerlijke wijze is gewaarborgd en de bewijslast voor de vaststelling van de schuld van verdachten op eerlijke wijze aan de vervolgende instantie is opgelegd. En meer in het bijzonder: is het in overeenstemming met het recht op een eerlijk proces wanneer de rechter in zijn vonnis over de zaak de verklaringen van de getuigen (migranten) die in de fase van het opsporingsonderzoek ten overstaan van de rechter zijn afgelegd, in aanmerking zou nemen alsof zij ter terechtzitting waren afgelegd in aanwezigheid van de verdediging die haar vragen kon stellen?

Aanvullende opmerkingen

- 24 De verwijzende rechter is niet van opvatting dat de voorlezing van getuigenverklaringen die in de fase van het opsporingsonderzoek zijn afgelegd, waarbij de verdediging geen mogelijkheid had om de getuigen te ondervragen, in ieder geval in strijd is met het Unierecht. Volgens de verwijzende rechter vormt deze handelwijze weliswaar een schending van het recht van de verdediging op deelname aan het proces, maar is zij in sommige gevallen noodzakelijk wanneer het persoonlijk verschijnen van de getuige ter terechtzitting niet mogelijk is. Dat is echter alleen toelaatbaar indien de openbaar aanklager eerlijk handelt en er compenserende maatregelen bestaan.
- 25 In het hoofdgeding staat het bijzondere belang van deze getuigenverklaringen vast. In het onderhavige geval is de objectieve belemmering voor het verhoor van de getuigen echter tijdens de gerechtelijke fase van de procedure ontstaan. Het bestond niet in de fase van het opsporingsonderzoek toen de getuigen beschikbaar waren. In de fase van het opsporingsonderzoek heeft de openbaar aanklager geen stappen ondernomen om het verhoor in aanwezigheid van de verdachten en hun verdedigers te laten plaatsvinden.
- 26 Eveneens staat vast dat het nationale recht de getuigenverklaringen die ten overstaan van een rechter en in afwezigheid van de verdediging zijn afgelegd gelijkstelt met de verklaringen die onder deelname van de verdediging zijn afgelegd. In het bijzonder zijn er geen compenserende maatregelen bepaald, ook niet tegen het ontbreken van het initiatief van de openbaar aanklager om uit eigen beweging de verdediging in staat te stellen de getuigen te ondervragen of, in het geval van weigering, overeenkomstige verzoeken toe te wijzen.